

УДК 378.22:1(075.8)

СИСТЕМА РОБОТИ НАД УДОСКОНАЛЕННЯМ КОМУНІКАТИВНО- МОВЛЕННЄВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЗАСОБАМИ РИТОРИКИ

Наталія Громова

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
м. Суми, Україна

ORCID ID 0000-0002-2784-1016

gromovanv2015@gmail.com

Анотація. Стаття висвітлює питання пошуку нових форм і методів навчання у виші, що актуалізувало проблему підвищення комунікативно-мовленнєвих якостей, високого професійного рівня педагогічних кадрів.

Авторкою проаналізовано питання комунікативної компетентності, зокрема використання риторичних умінь, що сприятиме підвищенню ефективності професійної педагогічної діяльності й більш повній самореалізації особистості.

Теоретичні основи дослідження складають зарубіжні й вітчизняні розробки, сучасні проекти в галузі риторичної освіти в педагогічній діяльності. Риторична компетенція пов'язана з Концепцією мовної освіти в Україні та розуміється в широкому контексті як сформована здатність людини виступати в ролі суб'єкта комунікативної діяльності.

Необхідність дослідження проблеми зумовлена протиріччям у процесі професійного становлення майбутнього вчителя між необхідністю підвищення рівня сформованості риторичних умінь у майбутніх педагогів і відсутністю відповідного навчально-методичного забезпечення цього процесу.

Ключові слова: професійна компетентність; комунікативна компетентність; риторика; риторична компетенція.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В інформаційному суспільстві проблема професійної компетентності педагога є однією з найважливіших. Особливо це стосується освітньої сфери, покликаної забезпечити підготовку людини до життя у світі різноманітних зв'язків, відносин, комунікативних можливостей. Риторична компетенція пов'язана з Концепцією мовної освіти в Україні і виходить із необхідності оволодіти мовою в широкому контексті представленої нею культури, що становить духовну спадщину народу.

Постає необхідність виокремлювати риторичну компетенцію в межах комунікативної компетентності як складової професійної компетентності.

Риторична компетенція трактується науковцями як сформована здатність людини виступати в ролі суб'єкта комунікативної діяльності та розглядається одночасно і як мета, і як результат професійної підготовки майбутніх учителів. Якщо комунікативна компетенція дає змогу реалізувати одну з найперших суспільних потреб – потребу людини в іншій людині з метою спілкування, то

риторична компетенція забезпечує найбільш ефективну реалізацію цих потреб для розв'язання життєво важливих проблем у всіх сферах комунікації – у побуті, на виробництві, у ділових стосунках, в освіті, науці, техніці й культурі.

3. Куньч розглядає риторичну компетенцію як «сукупність знань і вмінь, що забезпечують ефективну комунікацію в професійній, міжособистісній, публічній сферах», як «усвідомлене і мотивоване використання риторичних засобів носіями вищого типу мовленнєвої культури з опорою на поєднання їхніх інтелектуальних, духовних, моральних якостей, що забезпечують як силу переконання емоційного впливу на адресата, так і можливість виразити особливості своєї особистості, створити неповторний образ оратора» [4, с. 11]. Основна мета формування риторичної компетенції майбутнього вчителя полягає в підготовці особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами під час сприйняття (слухання і читання) та створення (говоріння й письма) висловлювань у різних сферах, формах, видах і жанрах мовлення, а також аргументовано дискутувати, переконувати співрозмовника, будувати монолог із фахової теми чи конструктивний діалог тощо.

Під час спостережень і аналізу в роботі було з'ясовано, що майбутнім учителям нерідко бракує вмінь логічного, зв'язного викладу матеріалу, побудови діалогу з дітьми, аргументованої відповіді на запитання, риторичних прийомів впливу на слухачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній лінгвістиці й лінгводидактиці знайшли відображення проблеми розвитку технології формування риторичної майстерності молодших школярів, учнів основної школи, студентів вищих навчальних закладів, зокрема, педагогічних у працях таких учених, як Н. Голуб, М. Захарійчук, К. Климова, Н. Колотілова, М. Марфін, Л. Мацько, О. Мацько, В. Науменко, Г. Онуфрієнко, Г. Сагач, Л. Ткаченко.

Так, Л. Ткаченко у своїй дисертації зазначає, що «<...> риторика посідає вагомe місце в професійно-педагогічній підготовці сучасного вчителя, оскільки забезпечує основні напрями навчання і виховання засобом переконуючого слова, визначає найбільш ефективний вплив на особистість учня, розвиває важливі компоненти педагогічної культури» [9, с. 4].

Дослідження проблем риторики останнім часом значно активізувалося. Зокрема, лінгвісти, психологи, соціо- і психолінгвісти розглядають особливості соціально та професійно зумовленої мовленнєвої поведінки людей, різні аспекти ділової комунікації в професійній діяльності. Цьому присвячено праці В. Аннушкіна, Н. Бабич, Л. Мацько, Г. Сагач та інших дослідників.

Спираючись на дослідження в цій галузі вітчизняних (С. Гуревич, Л. Мацько, Г. Сагач, Л. Синельникова та ін.) і зарубіжних учених (Г. Апрусян, Д. Александров, М. Львов, Л. Павлов та ін.), певний внесок у розв'язанні назрілої проблеми зробили Н. Голуб, яка підготувала й опублікувала розробки уроків із

практичної риторики для старших класів, В. Науменко, М. Захарійчук розробили методичний посібник до уроків риторики в початкових класів, а також Л. Скуратівський, Е. Палихата, які видали методичні посібники з питань риторики для вчителя.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – з'ясувати роль і місце засобів риторики в системі професійної підготовки майбутнього вчителя та запропонувати систему вправ, спрямовану на формування риторичних умінь як елемента загальної культури майбутнього педагога.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-методичної літератури доводить, що риторична майстерність формує в людині вміння управляти своїм мисленням і мовленням, незалежно від того, чи пов'язана її професійна діяльність з активною потребою спілкуватися, говорити; дає можливість реалізувати себе як особистість в обраній спеціальності.

Із цього приводу Л. Синельникова зазначає, що риторика розвиває в людині цілу систему особистісних якостей та закликає пригадати таку рису ораторського мовлення, як витонченість, бо стиль тонкий, що відповідає хорошему смаку, об'єднує раціональне й емоційне:

- культуру мислення (самостійність, самокритичність, глибину, гнучкість, оперативність, відкритість мислення, ерудицію);
- культуру мовлення (правильність, виразність, ясність, точність, стислість, доцільність);
- культуру поведінки (ввічливість, тактовність, толерантність, коректність, розкутість);
- культуру спілкування (повага до співрозмовника через вивчення його інтересів, управління поведінкою аудиторії, залучення односторонців, відповідальність за своє слово);
- культуру виконавської майстерності (виразність та доцільність жестів, міміки, правильність дикції та інтонації) [7].

Саме тому останнім часом в окремих школах учителі почали вводити до навчального процесу курс «Риторика» або використовувати елементи риторики на інтегрованих заняттях із метою ознайомлення учнів із риторичними відомостями, розширення й поглиблення їхніх знань про види спілкування; вироблення вмінь і навичок, насамперед умінь реалізувати комунікативну мету.

Необхідність використання елементів риторики пояснюється і неминучими процесами модернізації вищої освіти. Як уважає дослідниця риторики Т. Ладиженська, «...в усьому світі при розв'язанні питань модернізації освіти в центрі виявляються питання культури людини, зокрема те, як сучасні люди вміють контактувати, розуміти позицію іншої людини, знаходити узгоджені рішення тощо – тобто як людина вміє спілкуватися. Від цього вміння багато в чому залежить і особисті успіхи, і успіхи суспільства в цілому» [5].

Упровадження засобів риторики в навчальний процес передбачає формування в студентів комунікативно-мовленнєвих якостей: уміння готувати промову й виступати з нею перед аудиторією; вести ділову розмову та бесіду; володіти культурою риторичного полілогу у формі дискусії, диспуту тощо. Досягнення результату забезпечується професійно-педагогічною спрямованістю навчального процесу; активним залученням студентів до навчально-пізнавальної діяльності; здійсненням диференціації та індивідуального підходу до студентів; формуванням риторичних умінь у єдності мисленнєвого, мовленнєвого й комунікативного компонентів.

Завдання формування комплексних риторичних умінь на основі набутих знань і навичок шляхом перенесення їх у нові нестандартні навчальні ситуації вирішується під час запровадження ігрових технологій (риторичного тренінгу). Дослідники Д. Вагапова, І. Вачкова, С. Єфремцева, Ю. Жукова, А. Кречківський та інші відмічають, що тренінгова форма організації навчання є особливо ефективною у випадках, коли професійна підготовка фахівців передбачає вироблення в них специфічних комунікативних умінь як у представників тих професій, які передбачають інтенсивний контакт з іншими людьми [6, с. 104]. Більшість авторів розуміють тренінг як один з ефективних способів отримання особистісного досвіду, форму активного навчання та самопізнання його учасників. Ми розглядаємо тренінг або ігрові технології як форму навчання, спрямовану на оволодіння системою професійно важливих умінь шляхом залучення студентів до діяльності, аналогічній майбутній професійній, що створює умови для професійно зорієнтованого суб'єкт-суб'єктного спілкування. Основними методами тренінгу є різні види дидактичних ігор, групові дискусії, вправлення тощо. Цінність та ефективність тренінгу залежить від послідовності застосування вправ та ігор, їхнього сценарію, тактики ведучого, творчого підходу до проведення занять [3, с. 239].

Завдяки «зануренню» у ситуації реальної діяльності вчителя, випробуванню себе в цій ролі ігрові технології забезпечують розвиток у їхніх учасників уміння слухати, обробляти й застосовувати отриману інформацію, сприймати й розуміти суб'єкта комунікації, його емоційний та психологічний стан і мотиви поведінки, удосконалення вмінь щодо кодування й декодування невербальної поведінки, навчають бути толерантним, долати бар'єри спілкування; надають можливість для експериментування із способами, прийомами, технологіями комунікації, створюють умови для самопізнання, самореалізації і самовдосконалення учасників, особистісного комунікативного розвитку через надання максимальної свободи вибору засобів комунікації [1].

Із метою ефективного формування комунікативно-мовленнєвих якостей у майбутніх учителів було розроблено комплекс вправ, підґрунтям яких є початкові вміння риторичної діяльності.

На практичних заняттях перевага надається вправам із риторичними елементами, під час яких найбільш ефективно вдосконалюються граматична

правильність, орфоепічна правильність студента, наприклад, ситуативні, інтерпретаційний діалог, аргументаційні вправи, на відпрацювання техніки мовлення, творчі вправи (доповнити вислів, скласти усне чи писемне висловлювання), тестові завдання, науково-дослідні вправи.

Як свідчить практика, ефективними є вправи на формування комунікативно-мовленнєвих, інформаційно-інструментальних, організаційно-технологічних умінь (за Н. Волковою). Ці завдання спрямовані на вироблення вміння обирати з кількох можливих варіантів найточніший, стилістично доречніший і виразніший. Наприклад:

- *Ви – молодий педагог. Вам необхідно подати директорові свої пропозиції щодо поліпшення роботи педагогічного колективу. Як це краще зробити?*

- *Ви – класний керівник. Попросіть своїх учнів вийти на роботу на пришкільній ділянці у вихідний день.*

- *Ви виконуєте важливе і термінове завдання з виховної роботи, а двоє ваших колег заважають вам балаканиною. Спробуйте коректно їх зупинити, захопити діяльністю, якою зайняті, відволікти їх від бесіди несподіваною інформацією тощо.*

Під час проведення зазначених вище вправ здебільшого застосовується інтерпретаційний діалог, що може бути складовою будь-якого заняття, його мета полягає у введенні в навчальний процес діалогічного мовлення, підвищенні швидкості інтелектуально-мовленнєвих реакцій студентів [1].

А. Капська доводить, що використання в навчальному процесі рольових і сюжетних ігор є «своєрідним ключем до розвитку творчих умінь студентів, дія яких створює прекрасні умови для саморозкриття особистості, вироблення навичок логічно мислити, діяти словом і ділом. Ігри активізують у кожного учасника потенційні творчі здібності, які можуть виявлятися лише за певних умов. Наприклад, набути «вільності» тіла у виступах перед слухачами чи «польоту» голосу, чи спостережливості, чи вміння слухати тощо» [2, с. 9].

Для формування мовленнєвої компетентності студентів доречно застосувати вправи на розвиток умінь аргументувати власні думки, наприклад:

«Ранжування». *Студенти повинні проаналізувати професійно-комунікативні якості педагога за ступенем значущості відповідно до своїх поглядів і переконань. Потім під час дискусії кожен обґрунтовує свої оцінки.*

Удосконалення навичок правильно, точно та ясно висловлювати думки сприятиме вправа **«Рішуча розмова»**. Суть вправи полягає в тому, що всі учасники по черзі висловлюються про те, яких слів і звичок у спілкуванні вони хотіли б позбутись.

Техніку мовлення, дикцію, інтонацію усного мовлення студентів формують вправи **«Невдале спілкування»**. Кожному, хто бере участь у виконанні вправи, пропонують пригадати ситуацію, спілкування в якій для нього було невдалим, та описати його групі. Разом обирають одну ситуацію і

розігрують її в ролях, після чого аналізують. **«Заборона казати «ні»».** Один із групи ставить іншому запитання, на яке не можна дати ствердної відповіді, або дає завдання, яке неможливо виконати. Інший повинен висловити свою незгоду так, щоб не вимовляти слів «не» чи «ні». Цю вправу виконують по колу або в парах.

Вправи на опрацювання смислових наголосів формують не тільки вміння інтонаційно забарвлювати кожен фразу, а й добре володіти своїм голосом під час читання тексту, правильно дихати. Наприклад: 1. *Доберіть скоромовки; вимовте їх спочатку повільно, а потім – швидше і якомога виразніше.* 2. *Уривок вірша прочитайте зі змінами інтонації голосу, тональності, швидкості.*

Вправи на формування вміння правильно дихати під час промови сприяють розвитку вміння глибоко і правильно дихати із закритим ротом. Наприклад: 1. *Прикладіть долоню до горла і вимовте приголосні звуки, додаючи до кожного приголосного звука спершу голосні [а, о, у, е, и], потім – [і].* 2. *Доберіть слова, у яких приголосні стояли б перед я, ю, є з м'яким знаком у кінці слова та складу. Вимовте слова, прослідкуйте за вимовою приголосних у різних позиціях і за диханням. Зробіть висновки.*

Для цієї вправи можна підбирати різноманітні речення, тексти. Під час читання в них підкреслюють (олівцем) слова (щоразу – інше) відповідно до логічного наголосу.

Молоді вчителі почали розв'язувати проблемні комунікативні завдання. Молоді вчителі почали розв'язувати проблемні комунікативні завдання. Молоді вчителі почали розв'язувати проблемні комунікативні завдання. Молоді вчителі почали розв'язувати проблемні комунікативні завдання. Молоді вчителі почали розв'язувати проблемні комунікативні завдання. Молоді вчителі почали розв'язувати проблемні комунікативні завдання. Молоді вчителі почали розв'язувати проблемні комунікативні завдання [1].

Важливою складовою практичних занять є мовленнєві вправи, під час яких виокремлюється індивідуальне мовлення студентів, здійснюється мовне виховання.

Наприклад: **Складіть текст (7 – 9 речень) на одну з тем:** 1. *Роль мови у професійному становленні особистості.* 2. *Скільки мов ти знаєш, стільки разів ти людина.* 3. *Як треба розуміти поняття «мовна особистість».* 4. *Не бійтесь заглядати у словник (М. Рильський).* 5. *Кожна людина мусить писати так само добре, як і говорити (Д. Лихачов).* 6. *Мова – універсальна, але користування нею вкрай індивідуальне (П. Мовчан).* 7. *Мовленнєвий етикет.* 8. *Словники – музеї слів (П. Пушик).*

Продовжіть думку: 1. *Мова – засіб інтелектуальної діяльності людини...;* 2. *Мова – засіб оволодіння суспільно-історичними надбанням людства...;* 3. *Мовлення – це мова в роботі... тощо.*

Продовжіть текст, зберігаючи стиль і авторську тональність.

Усне повідомлення «*Інтернет у нашому житті*», «*Вищі освітні заклади України та світу*», «*Видатний учений*» (математик, біолог, фізик, *тхіміктощо*) пропонується студентам із метою виявлення рівня сформованості їхніх комунікативно-мовленнєвих умінь і навичок.

Результатом виконання вправ мають стати навички і звички. Цей процес потребує самоконтролю, оцінювання й уточнення кожної повторюваної дії. Багаторазовість виконання вправ формує певні нормативи правильності дій, надалі – точності, а потім – швидкості. Засвоєння їх до рівня правильності засвідчує наявність уміння, а точність і швидкість – сформованість навички.

Із метою організації власної мисленнєво-мовленнєвої творчості студентів було розроблено спеціальні творчі завдання, що вимагають використання сформованих риторичних умінь. Основною формою роботи студентів під час формування риторичної вправності є публічне мовлення у вигляді міні-виступів, промов, бесід, дискусій, аналізу ситуацій тощо. Промови не повинні бути довгими, їхня тривалість – 3 – 5 хвилин; навчальні бесіди та дискусії – до 5 – 7 хвилин.

Важливою формою риторичного самовдосконалення є також самостійна робота студентів, яка, за словами М. Сметанського, «створює надійні основи для розвитку ініціативи та самостійності, здійснення диференціації та індивідуалізації навчання, формування власних поглядів і переконань та відповідальності» [8, с. 12].

Самостійна робота є особливою формою навчальної діяльності, спрямованою на формування активності, самостійності тих, хто навчається, засвоєння ними сукупності комунікативних знань, формування комунікативних умінь, набуття нового особистісного комунікативного досвіду (завдяки «входженню» у нові форми комунікативної діяльності, опануванню кожного з її компонентів, переходу від одного компонента до іншого), освоєння інструментарію власного моніторингу на всіх етапах взаємообміну інформацією.

Завдання для самостійної роботи мають гнучкий, варіативний характер. Виконують їх індивідуально (парно, втрьох). Виконавці мають стати співавторами завдання, тобто уточнити, переформулювати один із варіантів завдання або замінити його, погодивши свої наміри з викладачем, обрати необхідний темп виконання завдання і кількість спроб.

Складовими самостійної роботи є робота за інструкцією (закріплення комунікативних дій відбувається за рахунок багаторазового повторення); завдання на самостійне виокремлення системи орієнтирів у кожному конкретному випадку; завдання на формування комунікативних дій, що не залежать від конкретного змісту предмета.

Скажімо, під час проходження асистентської практики студенти мають можливість: безпосередньо ознайомитись із сучасним станом педагогічної роботи у ВНЗ, із передовим досвідом викладачів, напрямками, формами, методами роботи. Під час практики студентам доречно запропонувати такі

завдання:

- спостерігати за професійною діяльністю педагогів із метою виявлення в ній аспектів риторичної діяльності;
- допомагати та брати участь у підготовці та проведенні колективних виховних заходів із метою реалізації студентами риторичних умінь у різних формах (монологічних, діалогічних, полілогічних) та в різних комунікативних ситуаціях;
- спостерігати та самоаналізувати ефективність реалізації власних риторичних умінь в умовах проходження практики, корегування та вдосконалення їх.

На цьому етапі самостійна робота студентів пов'язана, насамперед, з удосконаленням особистісно-риторичних якостей кожного студента, особливо таких як техніка мовлення (якості голосу, темп мовлення, фонаційне дихання, дикція, інтонація), техніка невербальної поведінки (жести, міміка, поза) тощо. Важливими аспектами самостійної роботи є підготовка й репетиція промов, підготовка до участі в бесідах, дискусіях, диспутах, дидактичних іграх а також самоаналіз власної риторичної діяльності на посткомунікативній фазі. Надалі завданнями самостійної роботи студентів є підготовка до участі у виховних заходах в умовах реальної професійної діяльності та самоаналіз ефективності реалізації риторичних умінь у нових нестандартних умовах.

Для вдосконалення власних риторичних якостей студентам пропонується така схема організації самостійної роботи:

1. З'ясуйте характерні риси особливостей вчителів із високим рівнем розвитку комунікативних умінь; окресліть ознаки їхньої діяльності, що визначають ефективність взаємодії з дітьми; заповніть таблицю.

Прізвище, ім'я, по батькові вчителя	Особливості якості, необхідні вчителю з високим рівнем розвитку комунікативних умінь	Характерні ознаки діяльності, що сприяють розвитку комунікативних умінь майбутніх педагогів

2. Здійсніть самодіагностику і складіть програму розвитку комунікативних умінь.

3. Складіть умовну ідеальну модель мовлення вчителя (звертання до учнів, запитання залежно від ситуацій уроку, відповіді на можливі запитання учнів тощо).

4. Опишіть мовні ситуації, використовуючи речення з прямою мовою і потрібні формули ввічливості: ви запізнилися на заняття; ви не можете підготувати матеріалів для доповіді на педагогічній раді; вас запросили на

наукову конференцію; ви отримали призначення на нову посаду заступника директора з наукової роботи.

5. Проведіть міні-лекцію для учнів із проблеми труднощів у спілкуванні, забезпечивши зворотний зв'язок.

Підготувати міні-лекцію на певну тему тривалістю 8 – 10 хвилин для виступу на лекційному занятті співлектором викладача доручається студентам, які мали достатній рівень риторичних умінь і досвід публічного мовлення, що забезпечувало індивідуальний підхід і сприяло самореалізації риторичного потенціалу цих студентів.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Риторика як навчальна дисципліна або використання її елементів сприяє не лише формуванню вміння управляти своїм мисленням і мовленням, а й допомагає повніше реалізувати себе як особистість в обраній спеціальності. Риторичні вміння як елемент загальної культури необхідні людині будь-якого фаху. Особливо ця потреба актуальна для тих, чия професія безпосередньо пов'язана зі спілкуванням із людьми, налагодженням ефективної взаємодії, є важливим засобом переконання, інструментом позитивного впливу на особистість. Отже, комунікативна компетентність для майбутнього педагога є професійною нормою, а риторичні вміння – як здатність володіти всіма видами усного переконуючого слова в монологічних, діалогічних і полілогічних формах – професійно необхідними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова, Н.П. (2006). *Професійно-педагогічна комунікація*. Київ, Україна: Видавництво: ВЦ «Академія».
2. Капская, А.И. (1988). *Основные тенденции развития мастерства слова педагога*. Киев, Украина: КГПИ.
3. Кречківський, А. (1994). *Тренінг і його роль у навчанні студентів спілкуванню. Соціальна педагогіка і адаптивність особистості*. Суми, Україна: ВВП «Мрія» ЛТД.
4. Куньч, З.Й. (1997). *Риторичний словник*. Київ, Україна: Рідна мова.
5. Ладыженская, Т.А. (1997). О новом учебно-методическом комплекте «Детская риторика» для 3-4-летней начальной школы. *Начальная школа*, 8, 54.
6. Пидкасистый, П.И., Фридман, Л.М. и Гарунов, М.Г. (1999). *Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы*. Москва, Россия: Педагогическое общество России.
7. Синельникова, Л.Н. и Лапотько, А.Г. (1996). *Риторика как научная и учебная дисциплина*. Луганск, Украина.
8. Сметанський, М.І. (2000). Методологічні засади активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. *Шлях освіти*, 4, 9–13.
9. Ткаченко, Л.П. (2002). *Зміст і технологія навчання риторики майбутніх учителів початкових класів*. (Дис. канд. пед. наук). Харків.

Н. ГРОМОВА

Система роботи над удосконаленням комунікативно-мовленнєвих якостей
майбутнього педагога засобами риторики

СИСТЕМА РАБОТЫ НАД СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕМ КОММУНИКАТИВНО-РЕЧЕВЫХ КАЧЕСТВ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ С ПОМОЩЬЮ РИТОРИКИ

Наталья Громова

кандидат педагогических наук, доцент кафедры украинского языка,
Сумского государственного педагогического университета имени

А.С. Макаренка

г. Сумы, Украина

ORCID ID 0000-0002-2784-1016

gromovanv2015@gmail.com

Аннотация. Статья освещает вопросы поиску новых форм и методов обучения в вузе, что активизировало проблему повышения коммуникативно-речевых качеств, высокого профессионального уровня педагогических кадров.

Автором проанализирован вопрос коммуникативная компетентность, в частности использование риторических умений, которые будут способствовать повышению эффективности профессиональной педагогической деятельности и более полной самореализации личности.

Теоретические основы исследования составляют зарубежные и отечественные разработки, современные проекты в отрасли риторического образования в педагогической деятельности. Риторическая компетенция связана с Концепцией языкового образования Украины и предлагается рассматривать в расширенном контексте как сформированная способность человека выступать в роли субъекта коммуникативной деятельности.

Необходимость исследования проблемы предопределена противоречиям в процессе профессионального становления будущего учителя между необходимостью повышения уровня сформированных риторических умений у будущих педагогов и отсутствием соответствующего учебно-методического обеспечения этого процесса.

Ключевые слова: профессиональная компетентность; коммуникативная компетентность; риторика; риторическая компетенция.

SYSTEM OF WORK FOR IMPROVING FUTURE EDUCATORS' COMMUNICATIVE AND LINGUISTIC QUALITIES BY RHETORIC MEANS

Nataliia Hromova

Candidate of Pedagogic Sciences,

Associate Professor of the Ukrainian Language Department of
Makarenko Sumy State Pedagogical University

Sumy, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-2784-1016

gromovanv2015@gmail.com

Abstract. The article highlights the search for new forms and methods of teaching in higher educational establishment, which updates the problem of increasing communicative and linguistic qualities as well as high professional level of teaching staff.

The author analyzes the issue of communicative competence, in particular the use of rhetorical skills that will increase the efficiency of professional pedagogical activity and self-realization of the individual in higher education. The theoretical bases of the study consist of foreign and domestic developments, modern projects in the field of rhetorical education in pedagogical activity. Rhetorical competence is connected with the Concept of language education of Ukraine and it is understood in the broad context as the formed ability of a person to act as a subject of communicative activity.

Rhetorical skills as an element of common culture are necessary for a person of any specialty. This need is especially relevant for those whose profession is directly related to communication with people and establishment of effective interaction. As it is known, the oral word is at an advantage in the professional activity of the future teacher, which is an important means of persuasion; it is also an instrument of positive influence on the personality. The future teacher explains, convinces, and acts as an intermediary in resolving disputed issues, etc.

Practical classes, rhetorical training, independent work, and pedagogical practice are the basic forms of students' rhetorical training. Exercises, didactic games, educational discussions, conversations, student performances, analysis of pedagogical situations and public reports are the most effective methods of developing rhetorical skills that are recognized.

The necessity to study the problem is due to the contradiction in the process of the future teachers' professional development between the need to increase the development of future teachers' rhetorical skills and the lack of appropriate educational and methodological support for this process.

Key words: professional competence; communicative competence; rhetoric; rhetorical competence.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Volkova, N.P. (2006). *Professional and pedagogical communication*. Kyiv, Ukraine: Vydavnytvo: VC «Akademiya».
2. Kapskaya, A.I. (1988). *The main tendencies of the development of the teacher's linguistic skill*. Kyiv, Ukraine: KGPI.
3. Krechkivskiyi, A. (1994). *Training and its role in teaching students to communicate. Social pedagogy and personality adaptability*. Sumy, Ukraine: VVP «Mriya» LTD.
4. Kunch, Z.Y. (1997). *Rhetorical dictionary*. Kyiv, Ukraine: Ridna mova.
5. Ladyzhenskaya, T.A. (1997). About the new educational kit "Children's Rhetoric" for 3-4-year primary school. *Primary school*, 8, 54.
6. Pidkasytyi, P.I., Fridman, L.M., & Garunov, M.G. (1999). *Psychological and didactic reference book of a university lecturer*. Moscow, Russia: Pedagogicheskoe obshchestvo Rossiya.
7. Sinelnikova, L.N. & Lapotko, A.G. (1996). Rhetoric as a scientific and educational discipline. Luhansk, Ukraine.
8. Smetanskyii, M.I. (2000). Methodological bases of activization of students learning and cognitive activity. *Shliakh osvity*, 4, 9–13.
9. Tkachenko, L.P. (2002). *The content and technology of the rhetoric teaching of future elementary school teachers*. (PhD dissertation). Kharkiv.

Матеріали надійшли до редакції 09.11.2018 р.